

Шыфр: _____

Зацвярджаю

Колькасць балаў: _____

Месца: _____

Намеснік старшыні
арганізацыйнага камітэта
намеснік Міністра адукацыі

К.С. Фарыно

2010 года

**IV этап XXVI Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры**

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

9 клас

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы											

Мазыр, 2010 г.

Варыянт 1

Заданне 1. Хто з герояў аповесці Паўла Місько «Як на нашы імяніны...» крычаў гучней? Адказ абгрунтуйце, абапіраючыся на асаблівасці артыкуляцыйны галосных гукаў у беларускай мове

Максімальная колькасць балаў – 5.

1) – **А!!** – **закрычаў** Коля на ўвесь голас.

2) – Ну, а цяпер будзем правярацца, ці зможаце быць лётчыкамі, – павяла іх бабуля на «Супер-8». Бабуля прытуліла Колку да сябе леваю рукою, а Толю – праваю і... паехалі-пагрукаталі, паляцелі паляскацелі... І ўсе адразу **закрычалі**: «**У..!**»

3) Хамячок сеў, падняў пярэднія лапкі, пачаў іх вылізваць, старанна выціраць імі роцік і шчочкі.

– **О..!** Як мыецца пацешна! – **крычаў** Толя. (Паводле П. Місько)

Абгрунтаванне

_____

_____

_____

_____

_____

Заданне 2. Адрэдагуйце словазлучэнні, замяніўшы штучныя небеларускія словы ў іх на тыя, што адпавядаюць характару сэнсавых адносінаў. Запішыце выпраўленыя словазлучэнні.

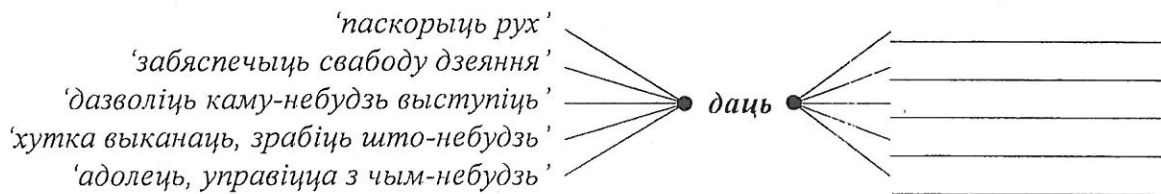
Максімальная колькасць балаў – 5.

Да рэдагавання	Пасля рэдагавання
цвятная капуста	
саставіцель кнігі	
вузы дружбы	

уцечка вады	
“уцечка” мазгоў	
учот тавараў	

Заданне 3. Аднавіце ўстойлівыя спалучэнні па іх агульным значэнні.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Заданне 4. Адзначце, у ролі якой часціны мовы выступае слова *раз* у прыведзеных сказах. Укажыце, у якіх адносінах гэтыя формы знаходзяцца паміж сабой.

Максімальная колькасць балаў – 6.

Выказванне	Часцінамоўная прыналежнасць слова <i>раз</i>
1. Але <i>раз</i> ты наважыў дзела, Ідзі станоўка, роўна, смела, Ідзі, назад не аглядайся І на другіх не пакладайся! (Якуб Колас)	
2. <i>Раз</i> , два, тры, чатыры, Кошку грамаце вучылі: Не чытаць, не пісаць, А за мышкамі скакаць.	
3. Калі ў свет я ні гляну прыгожы, Кожны <i>раз</i> штось хвалюе душу... (Янка Купала)	
4. Міхал так думаў, сумняваўся І тут астацца спадзяваўся. Ды <i>раз</i> у сесію Міхася К сабе ляснічы заклікае (Якуб Колас).	
Яны знаходзяцца ў адносінах...	

Заданне 5. Аднавіце выказванні, пераклаўшы словазлучэнні ў дужках на беларускую мову.

Максімальная колькасць балаў – 5.

- ...Волеччын твар быў цяпер так падобен да твару зусім малой дзяўчынкі, якая _____ (падражае поступкам) свае маці! (К. Чорны)
- Яна спынілася _____ (шагах в двадцати) і пазірала на яе, сляпуючы, з-пад рукі (І. Чыгрынаў).
- Але іх жа вунь колькі ўжо _____ (ухажывало за Гарпуськой), а яна – ні прыступу (Р. Сабаленка)
- Дастаў сякерку і свярдзёлак, Пад паху сунуў ён аполак На латакі і на падстаўкі Ды вынуў _____ (два горшка) з-пад лаўкі (Якуб Колас).

5. Васіль ужо не раз _____ (*про сябя*) адзначаў, што яна прыбіраецца, ідучы на спатканне, і яго гэта поўніла гонарам (*І. Мележ*).

Заданне 6. Якая са словаформ не адпавядае логіцы і зместу аб'явы ў гарадскім пасажырскім транспарце? Прапануйце яе правільны варыянт. Выбар растлумачце.

Максімальная колькасць балаў – 4.

Паважаныя пасажыры! Пры ўваходзе ў транспартны сродак і адсутнасці праязнага білета шматразовага карыстання пракампасціруйце білет аднаразовага карыстання, не чакаючы наступнага прыпынку!

Заданне 7. Падкрэсліце ў сказах словы, на якіх трэба зрабіць лагічны націск для адэкватнага разумення сказа. Запішыце гэтыя словы ў пачатковай форме.

Максімальная колькасць балаў – 5.

Сказ	Пачатковая форма слова, на якое прыпадае лагічны націск
1. У перыяд разробленасці ўзнікаюць дыялектныя адрозненні, а ў перыяд цэнтралізацыі – згладжваюцца.	
2. У адных пісьменнікаў партрэт даецца больш падрабязна, у другіх – маўленчая характарыстыка.	
3. Справа мы збіралі камні, злева – універсітэт.	
4. Гогаль спачатку параўноўвае Сабакевіча з мядзведзем, а потым называе гэтым словам.	
5. Канец паказвае, што кожны можа. (<i>Прыказка</i>)	

Заданне 8 Адзначце, у якім блоку (**А**, **Б**, **В** або **Г**) пералічаныя гісторыка-літаратурныя характарыстыкі, тэарэтычныя паняцці, тэкстуальныя факты поўнасю адпавядаюць твору “*Новая зямля*” Якуба Коласа. Закрэсліце памылковыя пазіцыі ў іншых блоках.

Максімальная колькасць балаў – 5.

А) Паэма; аўтабіяграфічная аснова; адраджэнцкі пафас; Мінскі астрог; Міхал; традыцыі В. Дуніна-Марцінкевіча; “Падгляд пчол”; дзед Курыла; тыпізаваны вобраз-персанаж; энцыклапедыя жыцця беларускага народа; класіцызм; чатырохстопны ямб; філасофская ідэя зямлі і волі;

Б) аўтабіяграфічная аснова; нацыянальны эпас беларусаў; Мінскі астрог; дзядзька Антось, Ганна; сінтэз рэалізму і рамантызму; “Раніца ў нядзельку”; тыпізаваны вобраз-персанаж; чатырохстопны ямб; энцыклапедыя жыцця беларускага народа; 30 раздзелаў; сімвалічны сэнс назвы твора;

В) аўтабіяграфічная аснова; адраджэнцкі пафас; раман у вершах; нацыянальны эпас беларусаў; турма “Лукішкі”; Кастусь, Алесь, Юз'ік, Уладзя; “Малады дубок”; тыпізаваны вобраз-персанаж; сентыменталізм; энцыклапедыя жыцця беларускага народа; чатырохстопны ямб; філасофская ідэя зямлі і волі.

Г) паэма; аўтабіяграфічная аснова; адраджэнцкі пафас; Мінскі астрог; традыцыі Ф. Багушэвіча; Міхал і Антось; “Леснікова пасада”; чатырохстопны харэй; тыпізаваны вобраз-персанаж; “Леснікова гаспадарка”; энцыклапедыя жыцця беларускага народа; сентыменталізм; 30 раздзелаў; сімвалічны сэнс назвы твора.

Правільны адказ: _____

Заданне 9. Вызначце, хто з пералічаных беларускіх пісьменнікаў з’яўляецца аўтарам прыведзенага верша. Выбар абгрунтуйце.

Максімальная колькасць балаў – 6 (3 – за правільны адказ, 3 – за абгрунтаванне).

Добрыя весці

Ах, браце родны, нясуцца весці,
Ўжо граюць маршы там на усходзе,
Над кожнай хатай, у кожным месцы
Шчабечуць птушкі нам аб свабодзе.

Усіх злучыла чароўна слова,
Жалезны вобруч скуў нам далонь.
І матка сына даць нам гатова,
І жонка мужа вышле ў агонь.

І дзед старэнькі бяжыць ў дружыну,
І ўнучак следам дзеда спяшыць.
Хлопец, абняўшы любу дзяўчыну,
На барыкадах смела стаіць.

Ах, браце, крэпка сіла ў народзе!
Добрыя весці зусюль ідуць,
Бо то мільёны разам у згодзе
Да лепшай долі смела ідуць.

Ах, браце, важны момант прыходзіць,
Важну ахвяру прыйдзецца даць:
На небе сонца шчасця усходзіць,
Толькі патрэбна хмары прагнаць.

- А) Янка Купала
- Б) Цётка
- В) Якуб Колас
- Г) Максім Багдановіч

Правільны адказ: _____

Абгрунтаванне:

Заданне 10. Ніжэй прыводзіцца арыгінальны тэкст класічнай рускай літаратуры (фрагмент) і яго пераклад на беларускую мову. У асобных радках перакладу зроблены пропускі. Пастарайцеся ўзнавіць версію перакладчыка або прапанаваць уласную. Пры стварэнні ўласнага

варыянта дазваляецца поўнасьцю змяняць радок, у якім ёсць пропуск. Галоўнае – захаванне мастацкай цэласнасці, у тым ліку рытму і рыфмы.

Максімальная колькасць балаў – 4 (на 1 бале за карэктна ўзноўлены радок).

Кастрычнік надышоў – і гай ужо страсае 13
Апошнія лісты з 9/10 сваіх галін; 12
_____ – дарога падмярае. 13
Булькочучы, бяжыць яшчэ ручай за млын, 12
Ды ўжо ставок застыў, на ранку выязджае 13
Сусед мой паляваць сярод лясоў, далін, 12
І топчуць _____ яго ліхія коні, 13
І будзіць брэх сабак дубровы _____ 13

Октябрь уж наступил – уж роща отряхает
Последние листья с нагих своих ветвей;
Дохнул осенний хлад – дорога промерзает.
Журча еще бежит за мельницу ручей,
Но пруд уже застыл; сосед мой поспешает
В отъезжие поля с охотою своею,
И страждут озими от бешеной забавы,
И будит лай собак уснувшие дубравы.

Пераклад Аркадзя Куляшова

А.С. Пушкін. "Восень".

Адказы

Радок 2: _____

Радок 3: _____

Радок 7: _____

Радок 8: _____